

Slekten Parelius og handelsstedet Hopsjø

Helt fra middelalderen hadde statens politikk gått ut på å samle handelen i byene. Ved kongelige privilegier fikk byene enerett til handelen i de tilstøtende områder. Således fikk Trondheim ved privilegier av 1662 og 1682 stadfestet sin enerett til handelen i Trøndelag samt Nordmøre og Romsdal. De fire såkalte sjølen, Namdal, Fosen, Nordmøre og Romsdal, fikk i enkelte perioder en gunstig særstilling, for så vidt som de fikk rett til å handle både med Trondheim og Bergen.

Handelsvirksomheten kunne bare drives av de byinnvånerne som hadde løst handelsborgerbrev. Disse handelsborgerne utgjorde således en privilegert stand. Til gjengjeld måtte de betale visse avgifter. Fra sin faste bopel i byen foretok borgerne i sommerhalvåret reiser omkring i distriktene for lettere å komme i kontakt med befolkningen. Utviklingen medførte at enkelte av dem ble boende ute i distriktet hele året, på steder som hadde vist seg å ligge gunstige til for handelen. Slike folk ble kalt utliggerborgere. De ble fremdeles regnet som byborgere og betalte sine skatter og avgifter til byen. Byene følte seg likevel brøstholdne ved dette forhold, da det kunne medføre at varer og avgifter i en viss utstrekning ble berøvet dem. Det ble derfor gjort en rekke forsøk på å uteliggerborgerne til å flytte inn til byen. For Trondheim vedkommende kom det strenge påbud om dette i både 1662, 1682 og 1689. Men det viste seg temmelig håpløst å få påbudene etterlevd i praksis. Uteliggerborgerne ble boende og fortsatte å handle som før. Etter hvert ble forholdene alminnelig godkjent. Men helt til handelsloven av 1842 måtte handelsmennene på landet løse borgerbrev i en kjøpstad. Det var naturlig at uteliggerborgerne særlig slo seg ned i distrikter som lå langt fra byene. Som rimelig kan være finner en således tidlig uteliggerborgere på Hitra. De kjøpte opp fisken og forsynte seg til gjengjeld befolkningen med det den trengte av korn og andre nødvendighetsartikler. Takket være sin monopolstilling kom mange av borgerne her ute til å samle seg store formuer. Meget av jordegodset kom etter hvert på deres hender. I siste halvdel av 1600-tallet finner en Anders Nielsen Riber som borger på Ansnes. Han hadde tidligere vært sorenskriver i Fosen, men fant det antakelig mer regningssvarende å gå over til handelen. Ved siden av sognepresten i Hitra, magister Rasmus Rosing, ble han også den største eiendomsbesitter der. I matriklene for Hitra av 1695 finner en Anders Nielsens arvinger oppført som eiere av et stort antall gårder.

Omkring år 1700 levde det en rekke borgere omkring på Hitra og i fiskeværene. De tilhørte slekter som i lange tider kom til å sette preg på den økonomiske utviklingen der ute. En kan nevne slektene Koch, Bernhoft, Helkand, Parelius og flere andre. Disse slektene ble forbundet ved innbyrdes giftermål, og på samme måte ble det også knyttet forbindelse med prestene. Bernhoftene var for øvrig etterkommere av en av sogneprestene, Hans Bernhoft, som hadde giftet seg med en datter av Hemnepresten, Hr. Mikkel Christensen, som vesentlig er kjent for sin trelasthandel med hollenderne. Resultatet var et sluttet og bestemt avgrenset lag i samfunnet, som satt inne med den økonomiske makt og den åndelige kultur som fantes.

Den slekt som har virket lengst på Hitra som handelsmenn og proprietærer, er uten tvil slekten Parelius. Den kom til Hitra i slutten av 1600 tallet med brødrene Jørgen og Gabriel Clausen Parelius. Den siste ble borger på Valen (Heggåsen). Han slo seg stort opp, ikke minst ved heldige giftermål. Hans sønn, Rasmus Rosing Parelius, kom ved giftermål i besittelse av Hopsjø, som snart ble det største handelsstedet på Hitra. Han ble etterfulgt av sin sønn Niels Rosing Parelius, som igjen ble fulgt av sin brørsønn Rasmus Brochmann Parelius. Etter han kom hans sønn Niels Rosing Parelius d. y., og så dennes sønn Hans Holst Lund Parelius, som døde ugift i 1905. Etter hans død ble Hopsjø solgt ut av slekten etter å ha vært i dens eie fra 1747.

Ved siden av denne hovedlinjen som residerte på Hopsjø, forgreinte slekten seg videre utover. På Heggåsen satt Jørgen Parelius som handelsmann, og etter ham hans sønn Rasmus Rosing Parelius og senere Andreas Parelius Møller, legatstifteren, som døde ugift i 1872. På Magerøy på sydsiden av Hitra bodde Christopher Jørgensen Parelius og senere hans sønn Augustinus, mens den annen sønn, Andreas Parelius var borger på Ansnes. Der ble han fulgt av sin sønn Rasmus Bull Parelius.

BRØDRENE GABRIEL OG JØRGEN CLAUSEN PARELIUS

Det var i slutten av 1600-tallet at brødrene Gabriel og Jørgen Clausen Parelius kom til Hitra. De var sønner av Claus Jørgensen Parelius, som var lensmann i Hemne. Han var født omkring 1635 og bodde i 1701 på Stamnes i Hemne.1) Hans hustru het visstnok Marit (Gabrielsdatter?), Fra 1670 til etter 1695 bodde han på gården Belsvik i

Hemne. Han ble lensmann i 1680 etter Jens Nielsen på Hemnskjell f. 1608. Han kjøpte gården Stamnes og bodde der til etter 1706. Han nevnes da som kreditor på skiftet etter sønnen Jørgen Clausen Parelius' første hustru. Nærmere opplysninger om lensmannen og hans slekt har man for tiden ikke. Man antok tidligere at han var sønn av Sparbupresten Hr. Jørgen Hansen Fynbo, men dette er sikkert ikke riktig. Det kan henvises til "Prestene Parelius i Sparbu og Fosnes" i Årbok for Nord-Trøndelag Historielag for 1944. Politimester Kvalsund har framsatt den hypotese at lensmannen kan være sønn av Hr. Jørgen Clausen som bodde på Aurvåg på Sunnmøre og visstnok senere flyttet til Romsdalen. Han kan igjen ha vært sønn av Borgersundpresten Hr. Claus Corneliusen, hvis sønn, Jens Clausen, antok navnet Parelius og ble stamfar for en vidtforgrenet presteslekt i Trøndelag.2)

Det kan i dag ikke påvises noen forbindelse mellom denne slekt og Hitra slekten, men også den siste utleder etter tradisjonen sin avstamning fra Hr. Claus Corneliusen i Borgund. Brødrene kom til Hitra på en tid som bød på usedvanlig gode betingelser for dristige folk. Etter at den store trelastperioden tidligere på 1600-tallet var ebbet ut, var det i 1680-årene kommet en nedgangsperiode. "Den markerer klart skillet mellom den gamle trelastepoken og det nye tidsrommet som skulle komme til å stå i havets og fiskenes tegn," som dr. Arne Odd Johansen treffende uttrykker det.3)

Nedgangsårene ble avløst av en økonomisk oppgangstid med fiskeriene som grunnlag. Fra omkring 1695 strømmet skreien og silden årlig i store mengder inn mot kysten av sjølenene. I den første tiden etter år 1700 var det også stort sett gode sildeår, men dårlige år omkring 1733. Sist i 1730-årene slo sildefisket til igjen rikelig til, og utover 1757 var det eventyrlige mengder sild som årvisst strømmet inn mot kysten. Da dette storfisket tok til, var også garn begynt å komme i bruk. Det var borgerne som her gikk i spissen når de gjaldt å innføre de nye metoder. De kom snart i motsetning til den alminnelige fiskerbefolkningen, som ikke hadde råd til å anskaffe de nye redskaper og de større fartøyer som krevdes. Fiskerne måtte i stor utstrekning fortsette med sitt gammeldags' snørefiske, samtidig som de søkte å få garnfisket forbudt. Sildegarn trengte snart igjennom, men torskegarn var like til omkring 1750 forbudt i Trondheims amt.

Den eldste av brødrene var Gabriel Clausen Parelius. Han var født i 1668. Ved folketellingen i 1701 bodde han i Mausund på Sula, som borger. Han var da gift med Maren Andersdatter Bierch (eller Bjerk). Hun var enke etter Jens Pedersen Koch, som døde i 1697 som eier av Sula fiskevær, et av de eldste og største i Sør-Trøndelag. Det hadde tidligere vært eid av Anders Nielsen Riber. Nå kom det altså i Gabriel Clausen Parelius's eie. Hustruens sønn fra første ekteskap, Peder Jensen Koch, var 6 år i 1701 og levde da hos sin mor og stefar. Det samme gjorde visstnok også søsteren, Maren Jensdatter Koch, som var født i 1690 (kvinner ble ikke medtatt ved folketellingen i 1701). Hun ble senere gift med Hans Hansen Bernhoft, borger og eier av Titran, og deres datter ble igjen gift med sønn av Jørgen Clausen Parelius. Gabriel Clausen Parelius og hustru skjenket i 1701 en altertavle til Sula kirke. Den finnes visstnok nå på prestegården på Frøya, etter at den lenge hadde ligget på tårngalleriet i Sletten kirke.

Lege Christian Johannes Brodtkorb i Trondheim eier en stor sølvpokal som har følgende innskrift på lokket: "Gabriel Clausøn Pareli. Maren Anders Datter Bierch 1706". På siden står: "Hans Bernhoft. Maren Jens Datter Koch. 1737. Ekteparet døde barnløst, - når vet man ikke, da Hitras kirkebøker bare går tilbake til 1720. Etter deres død kom Sula igjen i slekten. Kochs eie med den forannevnte Peder Jensen Koch. Hans slekt hadde det til først på 1800-tallet, da det ble solgt til rasmus Brovholm Parelius på Hopsjø.

En søster av Gabriel og Jørgen var gift med Ludvig Aarføret, som nevnes ved skiftet etter Jørgen i 1733. De hadde iallfall en sønn, Fredrik Ludvigsen Aarføret, som døde i Hemne i 1778, 73 år gammel. Ved skifte etter Christopher Jørgensen Parelius på Magerøy den 7. januar 1766 nevnes han som født verje for sønnen Augustinus. Han var gift med Martha Busch. Man kjenner 4 barn fra ekteskapet. Det ser ut til at de til dels har kalt seg Busch.

Jørgen Clausen Parelius var født i 1675. 4) Han var en tid fullmektig hos fogd Brønlund i Fosen, men slo seg snart på handelen. Han var en av dem som i full monn utnyttet de muligheter som fiskerikdommen skapte. Ved folketellingen i 1701, 26 år gammel, finner man ham som borger og eier av handelsstedet Valen på østsiden av Dolmøy på Hitra. Stedet ble den gang benevnt henholdsvis Sør-Valen eller Waløen. Slik benevnes det i matriklene for Hitra tinglag for 1695. Her anføres det at "Anders til Christian Frost, Pastor Hitteren bøkler." I Realpanteregisteret for Hitra kalles eiendommen "Hæggaas med Waløen." Navnet Valen er nå forsvunnet og oppslukt og avløst av Heggåsen.

I gamle familieoppteignelser har man oppbevart en uttalelse som Jørgen Clausen Parelius ofte lot falle på sine eldste dager: "Min eiendom da jeg kom til Valen, var 6 ort i oenger og et sildgarn." Det var en beskjeden

begynnelse, selv om et sildgarn i de dager var et aktivum som ikke var å forakte. Når han temmelig hurtig ble en velholden mann, skyldes det også hans heldige giftermål. I slutten av 1690-årene var han blitt gift med Elen Gjerlovsdatter Nettelhorst, som var født omkring 1682. Hun var datter av Gjerlov Ovesen Nettelhorst som døde i 1697 som lensmann i Hitra, og hustru Mille Hansdatter Bernhoft. Lensmannen var uekte sønn av adelsmann, men var lyst i kull og kjønn, som det het. Han var sønnesønn av Gjerlov Nettelhorst til Os i Smålene, gift med Vibeke Bielke, datter av Ove Bielke til Østeråt.5). Han eide en rekke gårder på Ørlandet, i Hemne, og på Hitra. Av hans 3 andre barn ble en handelsmann på Hitra, og en i Trondheim, mens en datter ble gift med Rasmus Pedersen Høyer, lensmann på Hitra. Ved dette giftemål kom Jørgen Clausen Parelius i forbindelse med en fremstående og velhavende slektskrets.

Hustruen døde på Valen allerede i 1706. Skifte etter henne 8. oktober 1706.6). Mannen kalles her "well-Achtbare og fornemme Monr Jørgen Clausøn Pareell, Borgerlig Udliggere til Thrundhiem." Hustruens bror st. Ove Gjerlovsen "fornemme Negotiant udi Thrundhiem" skulle ha vært til stede, men kom ikke. Først registerets sølvtøy, tinn, kobber, messing og jernsaker. Så fulgte sengeklær og linklær og forskjellig bohøve. Av krøtter var det 4 kyr, 3 sauer, og 2 geiter, samt ei ku på leie. Av sjøredskap var det 24 sildgarn, "gode og ringe blant hin andre", 2 sild-not-lotter, en liten jakt på 14 lester med behørig redskap som ble taksert til 80 Rdl., videre var det 5 båter, delvis med seil. Av korn og kramvarer var det bl.a. 60 tønner malt, 40 tønner rug, 7 tønner havre, 40 tønner "biug". Videre var det tobakk, hamp, lin, brød, spansk salt, 3 anker brennevin, ei halv tønne mjød, forskjellige tøyvarer, bånd, kniver, angler, tran, m.v.

Derneft ble gangklærne oppregnet. Så fulgte "de paa Vallens Holme bestaaende Værelser og Huuser med tillige tilhørende Huus med Stuer der omkring, samt Oddells Gaarden Vall-Øen Huus af Land-Schyld 1 øre og med Bøxell ofver alt 2 øre" satt til 300 Rdl. Så kom utestående tilgodehavende hos 30 skyldnere. Den største debitor var sognepresten hr. Anders Bull med 9 Rdl. Kapellannen hr. Peder Enge skyldte 2 Rdl. Og sl. Rasmus Høyer det samme beløp. Det var ytterligere 18 debitorer, hvis gjeld ble oppført som uviss. De utestående beløp utgjorde i alt 113-1-21. Boets aktiva var i alt 1159 Rdl. Passiva utgjorde 502-2-21. Boets største kreditor var svogeren Sr. Ove Gjerdsloven i Trondheim, som hadde til gode etter regning vel 270 rdl. Så kom Sr. Henrich Slytter etter regning med vel 92 Rdl. Og Madame Margrete, enken etter Christian Frost, med ca 29 Rdl. Enkemannens far, Hemnelensmannen, eller Klaus Jørgensøn Stamnæs, som han kalles her, hadde til gode etter obligasjonen de dato 60 Rdl. For begravelsen krevet mannen godtgjørelse med 50 Rdl. Etter ar gangklærne ble holdt utenfor, ble det til arv 639-3-21.

Det var 2 sønner og 2 døtre i dette ekteskapet. Allerede omkring 1707 giftet han seg på ny, denne gangen med Gjertrud Kristine Rosing. Hun var datter av sogneprest i Hitra, mag. Hans Clausen Rosing, som døde i mai 1705. Han var bror av dr. Hans Rosing som var biskop i Christiania. Hennes mor var Anna Schjelderup, sønnedatter av biskop Peder Schjelderup i Trondheim. Gjertrud Kristines søster, Birgitte, var gift med farens ettermann i kallet, hr. Anders Bull, som døde i 1735.

Det var visstnok ikke flere enn disse to barna til å dele arven etter faren. Og mag. Rasmus Rosing lot meget etter seg. Den tid han hadde vært på Hitra, hadde han benyttet til å samle et utstrakt jordegods. I matriklene for 1695 finner man ham oppført som eier og byksler av en lang rekke gårder. Han eide således en god del av Dolmsundets og Kvenværs jordegods. "Denne Rasmus Rosing træder frem som en myndig prelat, og som en mann der forstod sig på penger og pengers verdi," skriver Herm. Fjeldberg i "Hitra og Frøyas Beskrivelse" s. 180 – og det var hans gods enkelte familier fikk støtte til å ta sig frem som borgere og formuende folk etter den tids forhold," fortsetter han. Hans navn går karakterisk nok igjen hos de to dattersønner av ham som ble borgere på Hitra, nemlig Rasmus Rosing Parelius og Rasmus Rosing Bull.

Med sin hustru fikk Jørgen Clausen Parelius bl.a. en vesentlig del av Kvenvær-godset. Etter giftemålet med denne rike arving var hans økonomiske stilling blitt grunnfestet for alvor. Nå hadde han ikke bare sin handel å leve av, men også betydelige inntekter som jordeier. Samtidig var han besvogret og beslektet med de fleste av dem som betydde noe på Hitra i den tid. Ved skjønt dat. "Vallen" 14. August 1733 overdro han "min Kiære sønd, Rasmus Jørgensen Parelj" sin odelsgård Dyrviken. Skjøtet ble tinglest 26. August s. å. på sommertinget på gården Strøm. Han kaller seg her "Borger og Handelsmand til Trondhiems by".

Allerede i måneden etter avgikk han ved døden, 58 år gammel. Det ble holdt registrering i boet 29/10 1733, etter skifterettens ordre av 23/10. Skiftet ble holdt på Sørvalen 24. mai 1734. Han benevnes da "Negotiant og Borger til Trondhjem. 7). Enken Madame Gjertud Kristine Rosing, var til stede sammen med sin lagverje, sorenskriver i Fosen, Peder Brarup. Arvinger var 4 barn av første ekteskap og 8 av annet. Som verje av 2 av døtrene var

oppnevnt Sr. Peder Jensen Koch i Sula (stesønn av Gabriel Clausen Parelius), men han vegret seg og oppga som deres rette fødte verjer deres fasters mann, Ludvig Aarføret, og deres fars søskenbarn, Hans Jæger. Som verje for en tredje datter var oppnevnt Henrik Stockhoff, borger i Hitra (kjent som stifter av Stockhoffs legat). Enken levde ennå i 1754. Blant boets eiendommer var også en part av gården Stamnes i Hemne, som arvelaterens far, Claus Jørgensen Parelius, hadde kjøpt da han i 1680 ble lensmann i Hemne. En arv fra lensmannen var også et sølvbeger med intinalene "C.J.S. M.G.D." 8). Det var videre flere sølvgjenstander med "J.C.P." og de 2 hustruers initialer, "E.G.N" og "G.K.R." Aktiva utgjorde 3366 Rdl. Og passiva 1059 Rdl. I første ekteskap var det følgende 4 barn:

1. Gjerløv Jørgensen Parelius, født på Valen ca 1700. På skiftet etter faren ble han oppgitt å være handelsmann, 33 år gammel, som i noen tid hadde vært utenlands. Man viste ikke hvor han oppholdt seg eller om han i det hele var i live. Man hadde nemlig ikke hørt fra ham siden 1728 da han utgikk på en reise fra Hamburg til Spania med kaptein Jakob Ludvig.

2. Marit Parelius var født ca. 1702 og var gift med Povel Ellingsen Holst, borger på Storvalen. De døde begge i 1750, uten barn.

3. Hans Jørgensen Parelius var født ca. 1704 og døde i mars 1750. Han bodde på Budalsøra i Hitra og var gift med Karen Marcellius, som ble sittende igjen med 3 mindreårige barn. Avdødes halvbror, Rasmus Rosing Parelius, tok familien til seg.

4. Elen Christine Jørgensdatter Parelius var født 1706 og døde i 1738. Hun var gift med Fredrik Christian Dreyer, som var underfogd i Trondheim. De hadde 7 barn, og en tallrik etterslekt stammer fra dem, bl.a. samfunnsforskeren Eilert Sundt.9)

I annet ekteskap var det disse 8 barn:

1. Rasmus Rosing Parelius, 1708-1780. Han ble eier av Hopsjø og vil bli behandlet nærmere nedenfor.

2. Claus Parelius, født 2/11 1711 og druknet i 1740.

3. Birgitta Catharina Parelius, født ca. 1713. Hun ble gift med Niels Henriksen Helkan, borger på Hitra. De hadde 7 barn. Hans søster, Karen, var gift med Birgittas bror, Rasmus Rosing Parelius.

4. Niels Rosing Parelius, født 1717. Han levde i 1734, 17 år gammel, men omkom i ung alder på Frøyfjorden.

5. Anna Margareta Pareliusm født ca 1718, døde i 1738.

6. Mille Christine Rosing Parelius, født ca. 1721. Hun ble først gift med Johan Arnt Westergaard, kjøpmann i Trondheim, der de hadde 6 barn til dåpen. Etter mannens død i 1754 ble hun gift med Jacob Falster, som døde i 1792.

7. Ingeborg Marie Parelius, født ca. 1723, levde i 1800 på Hopsjø, da hun nevnes ved skiftet etter brorsønnen, Niels Rosing Parelius.

8. Jørgen Parelius, født 1724. Den 4/7 1754 ble det holdt tingsvitne på Hitra i anledning av at han var død på kysten av Guinea med sal.kaptein Toftes skib. Den 3/7 1761 ble det skiftet etter ham. Det anførtes da at han var død som styrmann på de oversjøiske reiser. Boets aktiva utgjorde 51 Rdl. Og passiva 93 Rdl.10)

Foruten den foran nevnte søsteren hadde Jørgen Clausen Parelius også en søster, Ingeborg Clausdatter Parelius. Hun ble omkring 1701 gift med Jørgen Jensen Magerøyen. Han hadde 7. oktober 1684 fått kong. bevilling som gjestegiver på Magerøy. Han var født i 1649 og drev gården Magerøy ved siden av gjestegiverstedet. Han er i 1688 sagt å være av "ringe vilkår" og i 1701 "Noget gjeldbundet". Fra 1701 var han eier av hele gården, bestående av de to øyer Magerøy og Røstøy, en del holmer og noe jord på fastlandet. Osmarken med skog og sæter hørte også til. Ifølge skiftet 20. august 1725 var hans etterlatte enken, Ingeborg Clausdatter, og 4 barn:

1. Claus Jørgensen, f. 1703. i likhet med sine søsken kalte han seg Parelius. Han hadde sønnen Jørgen Clausen Parelius, sjømann, født 1732, død 1757, skifte i Trondheim 2/9 1761. Etterlot seg enke og sønnen Jørgen Andreas, 5 år ved skiftet.

2. Mille Jørgensdatter Parelius, f. 1705

3. Christopher Jørgensen Parelius, født 1708, død 1765, skifte 7/1 1766. Han overtok Magerøy etter faren. Han hadde tre barn: Anne, 1753-1772, Ingeborg, f. 1762, og sønnen Augustinus, f. 1758, død 15/10 1833. Han overtok Magerøy etter faren. Han var gift med Giske Weybye og hadde en datter Nicoline Katrine Braag Parelius, som ble gift med sin fetter, Daniel Christopher Eriksen Strøm fra Havn, som derved ble eier av Magerøy. Deres sønn, Hans Jensen Weybye Strøm, ble eier av Magerøy på skifte etter moren i 1851. Dennes sønn, Nils Justsen Strøm, døde i 1930-årene som kjøpmann og gårdbruker på Magerøy. Etter hans død ble eiendommen solgt ut av slekten, etter at den hadde vært i dens eie i henimot 250 år. 11) Christophers sønn, Andreas Christophersen Parelius, ble borger på Ansnes, Hitra, og ble der fulgt av sønnen, Rasmus Bull Parelius. Ved en annen anledning kan en kanskje komme tilbake til denne gren.

4. Margrethe Jørgensdatter Parelius, født 1711, død i Kristiansund 15/5 1763. Hun var 3. påskedag 1757 blitt gift med Henrik Hansen Dyrnes. Hun hadde tidligere vært gift med Isaak Augustinussen Hals, 1715-1755, handelsmann på Dyrnes Bratvær. Hans søster, Anne Sophie, var gift med Christopher Parelius på Magerøy, slik at det altså var søskenbytte. – Det var 4 barn i ekteskapet med Hals, som ble gift med Daniel Iversen, den kjente lagatstifter på Smøla. Den nåværende eier av Hopsjø, Edvard Neerland, stammer fra morsiden fra dette ektepar.

RASMUS ROSING PARELIUS 1708-1780

Rasmus Rosing Parelius var født 1708 på Valen. Etter farens død i 1733 overtok han handelsstedet. Gården Dyrvik hadde han som nevnt fått overdratt mens faren ennå levde. Han var gift 3 ganger, og ved sine giftermål økte han i betydelig grad sin formue. Hans første bryllup stod på Sør-Valen den 22. september 1733. Bruden var Karen Henriksdatter Helkan. Hun var født på Hitra den 20. april 1706. Hennes foreldre var "den velagtbare og velfornemme Mand Sr. Henrich Helkan, borger og handelsmenn paa Hitteren, Moderen og den gudelskende og dydziirede Matrone Karen Niels-datter Meddelfart." – Henrik Pedersen Helkan var født i 1657 og døde 1717 på Store Vedøy. Han var sønnesønn av den innvandrede danske Anders Jensen Helkan, som døde som borgermester i Trondheim.

Brudens bror, Niels Helkan, var borger på Hitra og ble gift med Birgitta Catharina Parelius, søster av Rasmus Rosing Parelius. Brudens to søstre ble også inngiftet i borgerslekter på Hitra: Anna Marie Helkan giftet seg med Rasmus Rosing Bull som var borger på Ansnes, 12) og søskenbarn av Rasmus Rosing Parelius. Martha Helkan ble gift med Hans Mikkelsen Bernhoft fra Hitra, som senere ble borger i Trondheim. – Navnet Helkan er nå for lengst forsvunnet. Karen Helkans levnetsløp er beskrevet i likprekenen over henne. Her er det blant annet: "De (foreldrene) har heller ikke ladet mangle i Hendis oppdragelse, at lade Hende lære de Ting hendes Kiøn og Stand sømme dem hvori Hun artede og tiltog, som en from og dydig Datter, der af Barnsbeen og de spæ Aar tegnede til det, som Hun siden visede i al sin Omgjengelse. Hun var da hos sin kiære Forældre, den Stund Gid sparede dem Livet, og siden efter deris Dødelig Frafall, hos sin kiære broder Sr. Niels Helkan indtil Aaret 1733." – om hennes ekteskap heter det: "Med denne sin Mand havde Hun et Kierlig og fornøvelig Ægteskap, som dog varede ikke kort lidt over 8 Aar. - - Hva Hendes Liv og Levnet angaaer, da er det eenhver af dette Stæds Indvaanere bekendt, at Hendes hele Liv og omgjengelse har skinnet af Dyd, Gudsfrøgt Fromhed, og Gud behagelig Sagtmodighet. - - Mod sin Ægte-Husbonde beviiste Hun sig en From og u-mistelig Ægtefælle, for sit Huus og Børn en flittig og kiær Moder, for sin Næste en omhyggelig og troefast Ven, og for den Fattige en medliden Nødhielpere."

Det var sognepresten i Hitra, Ludvig Fredrik Broch, som uttalte dette i sin tale ved graven. En 8 dagers tid etter at hun var nedkommet med sitt fjerde barn, ble hun angrepet av "en hidsig Feber". Hun brukte "Lægedomme til sit Legemis Conservation og Størke", men på sykdommens 11. dag, den 18. november 1741 klokken 6 formiddag sovnet hun inn "sagte og sødelig i Herren" – "efter at Hun hadde levet i denne kummerfulde Verden 35 Aar, 6 Maander og 28 dage."

Hun ble begravet i Dolm kirke den 4. desember. – Likprekenen sammen med en "Svane-Sang" ble trykt hos Jens Christensen Winding i Trondhjem i 1742. Den utgjør en hel liten bok på 88 sider med tittelen: "Christelig /Liig

Prædiken/Over/Den i Livet Gudelskende og Dydziirede/Matrone/Nu salige/Karen Hendrichs-/Datter Helkan/ Da Hendes Legeme med anseelig Comitát/og Ceremonier, ble begravet i Dolmøe Kirke/paa Hitteren den 4. desember 1741/ Eenfoldigst forestillet/af/L.F.B"

I dette ekteskap var det som nevnt 4 barn. Vel et år etter, den 23/1 1743, giftet enkemannen seg igjen. Etter kgl. tillatelse og kongebrev, ble han viet i huset i Sør-Valen, og bruden var Dorothea von der Lippe, og Margrete Sophie Sebastiansdatter Withe. Hustruen døde etter få års ekteskap, etter å ha brakt 3 barn til verden. Den 5. juli 1747 inngikk han sitt 3. ekteskap. Etter kgl. dispensasjon ble han viet i huset. Hustruen; Elsebe Catharina Bernhoft, var født 1717 og var datter av Hans Hansen Bernhoft, 13) borger og handelsmann på Titran og stor jordeier i Hitra. Moren var Maren Jensdatter Koch, 14) datter av Jens Pedersen Koch, eier av fiskeværret Sula. Hun var året før blitt enke etter Marcus Olsen Hegge, 15) hanedelsmann og eier av handelsstedet Hopsjø, og hadde 7 barn med han. Ved dette ekteskap kom Rasmus Rosing Parelius i besittelse av Hopsjø, som var i slektens eie til 1905, da hans sønnesønns sønnesønn døde ugift.

Han flyttet nå fra Sør-Valen og tok bopel på Hopsjø. Mens Valen med Heggåsen ligger på østenden av Dolmøy, ligger ligger Hopsjø på nordsiden av fast-Hitra, ved Dolmsundet, omtrent rett overfor Dolm kirke. Med datidens samferdselsforhold hadde det en ypperlig beliggenhet som handelssted. Strandsetet eller borgerleiet Hopsjø var opprinnelig en del av gården Hopen eller Hopr, som det het i eldre tid. Det ble senere forenet med gårdene Hopen og Meland til en eiendom, Hopsjø gård. – I den eldste eksisterende matrikkel for Hitra tinglag, som skriver seg fra 1695, finnes Hopen oppført som krongods. Som byksler av Meland finnes oppført hans morfar, magister Rasmus Rosing.

Forfatteren skriver bl.a. til redaksjonen: "Artikkelen bygger på stoff som er samlet gjennom mange år fra trykte og utrykte kilder, så som kirkebøker, skifter, panteregistre, skjøter m. v., og som ikke tidligere har vært samlet og bearbeidet."

(Artikkelen er hentet fra Årbok for Fosen 1947 og 1948).

AV STATSADVOKAT NILS PARELIUS.